

Deset godina godišnjaka pomorskog muzeja u Kotoru

Maksim Zloković, Tivat

U vrijeme kada naša mlada mornarica slavi svoj dvadesetgodišnji jubilej, ovome slavlju pridružuje se i Pomorski muzej u Kotoru, slaveći istodobno i deset godina svoga Godišnjaka..

U toku jedne decenije Godišnjak je uspio da se afirmira kao zapažena pomorska edicija. U našoj pomorskoj literaturi, a napose u pomorskoj historiografiji, koja je prilično oskudna, Godišnjak je zauzeo značajno mjesto.

Po obimu nove građe, crpljene iz bogatih arhivskih fondova Državnog arhiva u Kotoru, Pomorskog muzeja, Arhiva Zavičajnog muzeja u Herceg-Novome, Peraškog arhiva, te raznih privatnih obiteljskih zbirki, kao i manastirskih, školskih i crkvenih arhiva i biblioteka, Godišnjak bez sumnje spada u najinteresantniju i najprivlačniju ediciju na Primorju. Godišnjak je uspio da nam na svjetlost dana iznese mnoga neosvjetljena zbivanja, ličnosti i događaje iz naše prošlosti.

Listajući deset obilnih svezaka ove, zaista znalački uređivane edicije, pred nama se pojavljuju mnoge skoro zaboravljene ličnosti, koje su svojim djelima, nesebičnim radom i požrtvovanjem pronijeli ime ne samo Boke i našega primorja, već i svih naših naroda širom svijeta. Mnogi pomorski okršaji, kao i nemilosrdne borbe protiv barbarskih, tripolitanijskih i ulcinjskih gusara, ostali bi zapretani pod pepelom zaborava, da ih na svjetlost nisu iznijeli suradnici ove korisne edicije.

Tako pred našim očima iskrsavaju likovi pobjednika kod Modone 1500. godine među kojima se, uz naše vrijedne mornare — kmetove, odlikovao kotorski plemić Trifun Nikole Marinova Buća sa kotorskom galijom. Zatim neustrašivi lik Jeronima Bizanti »Junaka od Lepanta«, koji je svojom galijom »Sv. Tripun« dao neocjenjiv prilog pobjedi kršćanskog brodovlja kod Lepanta 1571. godine.

Reljefno nam je prikazan, sa svim svojim vrlinama i manama lik jedinstvene ličnosti u našoj historiografiji bilo kao junaka i pobjednika nad Turcima, bilo kao siledžije, buntovnika i silnika — Vicka Bujevića. On nam je predstavljen u novom svijetlu zahvaljujući arhivskim istraživanjima u Dubrovniku i Kotoru.

Marko Martinović, matematičar i nautičar, osnivač prve pomorske škole u Slavenstvu; Matija Zmajević, ruski admiral i pobjednik Svedana na Baltiku; Petar Zelalić malteški vitez i pomorski junak; braća Ivanovići iz Dobrote, pobjednici Turaka u luci Drago (kod Atene); kapetan Ivan Vizin, prvi Jugoslaven, koji je oplovio zemljinu kuglu svojim brikom »Splendido«, ruski admirali Vojnovići iz Herceg-Novog, Mato Mrša pomorac i nautičar, Miloš Vukasović pomorski arhitekt, Rafael Minić matematičar i arhitekt luke u Veneciji, kapetan Josip Đurović pjesnik i političar, Ilija Damjanović rodoljub i suradnik savezničkih oružanih snaga u I svjetskom ratu, narodni mučenici: Milan Srzentić i Filip Hadžija, te Milan Spasić i Sergej Mašera, koji svojim neumrlim podvigom zadiviše prijatelje slobode. — Sve ove i mnoge druge velike i zaslužne ličnosti sugestivno i jasno nam govore, koliko je velik bio njihov udio u izgradnji i obrani časti dostojanstva i slobode, ne samo ovoga dijela naše domovine, već i svih naših krajeva.

Značaju mornarske pobune 1918. godine u Boki, kao i rasvjetljivanju mnogih interesantnih detalja data je puna pažnja.

Tipovima jedrenjaka građenih u Kotoru i Perastu, kao i ostalih koje su posjedovali Bokelji, te razvoju brodogradilišta i brodograđevne industrije od prvih početaka do danas dato je naročito mjesto. Znalčki su protumačeni nazivi, zapremnine, mjere, nosivost i vrijednost jedrenjaka, pa Godišnjak i u tom pogledu pruža dragocjen materijal onima koji se bave ovim problemom.

Francusko i rusko razdoblje u Boki kao i prisilna regrutacija mornara i konfiskacija brodova od strane Francuza, te saradnja naših pomoraca i brodova s flotom admirala Senjavina prikazana je do u detalje podacima iz bokeljskih arhiva, kao i podacima iz dubrovačkog, zadarskog, tršćanskog i Državnog arhiva u Parizu.

Godišnjak je pratio razvoj pomorskih udruženja i bratovština, kao i razvoj sanitarne službe po lazaretima i pomorskim zdravstvenim ustanovama. Prvi podaci zdravstvene službe javljaju se u Kotoru oko 1326. godine, kada se pojavljuju i prvi pomeni o apotekarima i ljekarima u Kotoru. Prvi pomen o pomorskoj zdravstvenoj službi javlja se 1437. godine, od kada možemo i pratiti njen razvoj.

Naše pomorsko školstvo, počevši od prve pomorske škole Marka Martinovića u Perastu, pa preko prčanske, kotorske, hercegnovske zakladne škole, prikazano je sa naročitim osvrtom na njegov razvoj, potrebe i uspjeh. Školskim radnicima i pomorskim stručnjacima, koji su svoje bogato iskustvo i znanje prenosili na druge dugi niz godina dato je značajno mjesto.

Veliki dio svog prostora Godišnjak je posvetio vezama i saradnji naših pomoraca s pomorcima Dubrovnika, Pelješca, Korčule, Hrvatskog primorja i Trsta.

Godišnjak nam je otkrio jedno široko i dosada neispitanu područje u Boki. Zahvaljujući istraživanjima i podacima iz Hercegnovske, kao i Kotorskog arhiva u mogućnosti smo da pratimo razvoj pomorstva Herceg Novog i njegove okoline od 1687. godine, kada je grad oslobođen od Turaka, do današnjih dana. Pomorstvo, pomorska trgovina i privreda zauzimali su vidno mjesto u životu i razvitku ovoga dijela Boke.

U toku svog desetogodišnjeg izlaženja Godišnjak je uspio da okupi lijep broj suradnika, ne samo iz Boke, već i iz ostalih naših pomorskih i kulturnih centara. Stručna historijska kritika se u nekoliko mahova pohvalno izrazila i pravilno ocijenila njegov sadržaj.

Ovakvim radom i sadržajem Godišnjak je opravdao svoje postojanje i njegov udio u dvadesetgodišnjici izgradnje naše mlade mornarice i pomorstva nije ni malen ni neznatan.

Ulazeći u drugu deceniju svoga rada Godišnjak će opravdati svoje lijepo ime i nade koje se u njega polažu.

Brodu »Jugoslavija«

*Sjajna, bela lađa ponosna profila
Ti si uvek bila i ostaćeš mila
Slika snova naših.*

*Ti si ono što smo vazda bili:
Ponosni i jaki, nepobedna sila.
Ponos zemlje svoje i kerv njenog sliva.*

*Ne bojeće se vala, ni tmurna oblaka
Nagnuta unapred, uprkos severnjaka
Gledam te gde stižeš, čvrsta, nepobedna.*

*Biserom se činiš međ' brodovljem stranim.
Boje naše nosiš, decu našu snažiš.
Večito na valu sreću ljudsku tražiš.*

Višeslava M. ĐURIČIĆ, Beograd